

Svenska kyrkan GÖTEBORGS STIFT	Fastställd av: Stiftsstyrelsen	
	Beslutat den: 2018-11-05	Giltig fr.o.m: 2019-01-01

Sida 1 av 9

Klimatstrategi

för

Svenska Kyrkan, Göteborgs stift

2019-2021

”Vi behöver ett hopp som frigör handlingskraft. Hoppet kan börja i lovsången över naturens skönhet och Skaparens kärlek. I Guds rike är allting en gåva innan det blir uppgift. Människan är oupplösligen en del av skapelsens livsväv men har ändå ett unikt uppdrag. Vi lever i spänningen mellan litenhet och storhet, begränsning och gränslöshet, synd och upprättelse. Omvändelse är möjlig.”

(Ur Ett biskopsbrev om klimatet)

Göteborgs stifts hållbarhetsråd

Oktober 2018

Innehåll

1. Inledning	3
2. Vision och övergripande mål för klimatstrategin i sin helhet	4
3. Aspekter, fokusområden, samverkanspartners och internationella och regionala mål och/eller styrdokument	4
4. Nuläge.....	6
1. Fastighet/Energi	6
2. Transporter – fordon och maskiner.....	6
3. Skog till hav	6
4. Konsumtion och upphandling.....	7
5. Pastoral verksamhet	7
6. Miljöledning.....	8
5. Fokusområden kopplade till övergripande mål.....	9

Klimatstrategi för Svenska kyrkan, Göteborgs stift 2019-2021

1. Inledning

Klimatförändringarna tillhör en av de mest akuta hållbarhetsfrågorna i vår tid, där såväl höga mänskliga som ekologiska och ekonomiska värden står på spel. Även om det är svårt att koppla enskilda händelser till klimatförändringarna finns det stor enighet i forskarsamhället om att ökande temperaturer ökar risken för t.ex. extrem torka och kraftiga oväder. FN:s klimatpanel har också slagit fast att klimatförändringarna till mycket stor del är orsakade av människan och vi vet idag att samhällets sätt att fungera och människors sätt att leva hotar de många processer i naturen som vi alla är beroende av. Att klimatförändringarna även kan leda till/leder till s.k. *klimatflyktingar* redogörs det för i rapporten *Climate Refugees*¹. Av denna framgår att klimatdriven migration redan år 2050 beräknas leda till fler än 200 miljoner *klimatflyktingar*, samtidigt som det råder stor förvirring kring juridisk status – flyktingar eller migranter.

Hösten 2015 enades världen om 17 nya hållbarhetsmål. Målen har antagits i FN och spänner över såväl sociala som ekologiska och ekonomiska hållbarhetsfrågor och går under benämningen *Agenda 2030*. De kan ses som en vägkarta i riktning mot en mer hållbar utveckling. Världens länder är i färd med att arbeta fram handlingsplaner och i Sverige har den förra regeringen tydligt uttalat att agendans mål ska ”genomsyra all politik”.

Agendan berör flera av Svenska kyrkans huvudfrågor och sammantaget har vi stora möjligheter att bidra till uppfyllandet av dessa mål, både inom Sverige och internationellt. I sammanhanget är Svenska kyrkan en viktig aktör, dels som landets största religiösa samfund och medlemsorganisation, dels som en av Sveriges största fastighetsägare, den största förvaltaren av mark och den femte största inom skog. Svenska kyrkan påverkar även klimatet indirekt genom innehav av ett betydande finansiellt kapital och via de inköp som görs. Detta skapar både möjligheter och skyldigheter ur ett klimatperspektiv.

I *Ett biskopsbrev om klimatet* som publicerades 2014, lägger biskoparna en teologisk grund för Svenska kyrkans syn på och engagemang i klimatfrågorna. I brevet konstateras att klimatet sannolikt är den största samhällsutmaningen som mänskligheten någonsin stått inför och att de frågor som ett förändrat klimat väcker är existentiella och andliga eftersom de rör livets grundbetingelser. Brevet bygger således på en medvetenhet om vårt ömsesidiga beroende - människor emellan och med allt annat levande och skapat. Det belyser hur klimatfrågan är tätt sammankopplad med många andra frågor som Svenska kyrkan arbetar med och hur visionen om rättvisa och fred inte kan nås utan att skapelsen och dess integritet värnas. Biskopsbrevet belyser också hur ett arbete för klimatet är ett givet utflöde av att låta barnperspektivet få genomslag.

Den föreslagna *Klimatstrategi för Svenska kyrkan, Göteborgs stift* är bl.a. ett resultat av de senaste årens inomkyrkliga samtal om hur Svenska kyrkan bäst kan bidra till att bromsa klimatförändringarna. Den är också ett resultat av det arbete som Hållbarhetsrådet för Göteborgs stift har bedrivit under 2018. Klimatstrategin berör framför allt mål 13, Bekämpa klimatförändringarna i Agenda 2030, men samtidigt är just mål 13 ett mål som i sig skapar förutsättningar för att nå många av de andra målen, t.ex. de som handlar om att utrota fattigdom och hunger, att skapa fredliga samhällen samt målet om biologisk mångfald. Vidare har Klimatstrategin för Göteborgs stift även ambitionen att vara förankrad i och utgå från de lokala förutsättningarna som finns inom Göteborgs stifts församlingar och pastorat.

¹ *Climate refugees* av Emine Behiye Karakitapoglu, Markus Larsson, Adam Reuben.

Prästlönetillgångarna, PLT, är inte medtagna i Klimatstrategin då de är en egen juridisk enhet. PLT arbetar delvis med dessa frågor genom de skogliga certifieringssystemen FSC² och PEFC³.

2. Vision och övergripande mål för klimatstrategin i sin helhet

Som varande en del av skapelsen är det människans uppgift att bruka och förvalta denna. Svenska kyrkan, Göteborgs stift vill vara en förebild vad gäller hållbar utveckling och ta ett aktivt ansvar och stödja och inspirera stiftets församlingar och pastorat i vår gemensamma uppgift att förvalta Guds skapelse.

1. Göteborgs stift ska verka för att uppnå klimatneutralitet senast år 2045, det vill säga inte lämna något nettobidrag till den globala uppvärmningen. Vi tar fasta på så snabba utsläppsmål som möjligt. Detta i linje med Sveriges klimatpolitiska ramverk och Svenska kyrkans intentioner.

2. Göteborgs Stift ska, som regional enhet, senast 2025 ha minskat sina klimatpåverkande utsläpp från det samlade byggnadsbeståndet med 30 % räknat från 2018 och i övrigt uppfyllt målen för de utvalda fokusområdena

3. Aspekter, fokusområden, samverkanspartners och internationella och regionala mål och/eller styrdokument

Göteborgs stifts hållbarhetsråd har valt ut sex aspekter som man anser vara särskilt angelägna att arbeta med: 1. Fastighet och energi, 2. Transporter, fordon och maskiner, 3. Skog till hav, 4. Konsumtion, 5. Pastoral verksamhet, 6. Miljöledning. Den sistnämnda aspekten fungerar dels som ett eget verksamhetsområde, men även som ett verktyg för att arbeta med de övriga områdena.

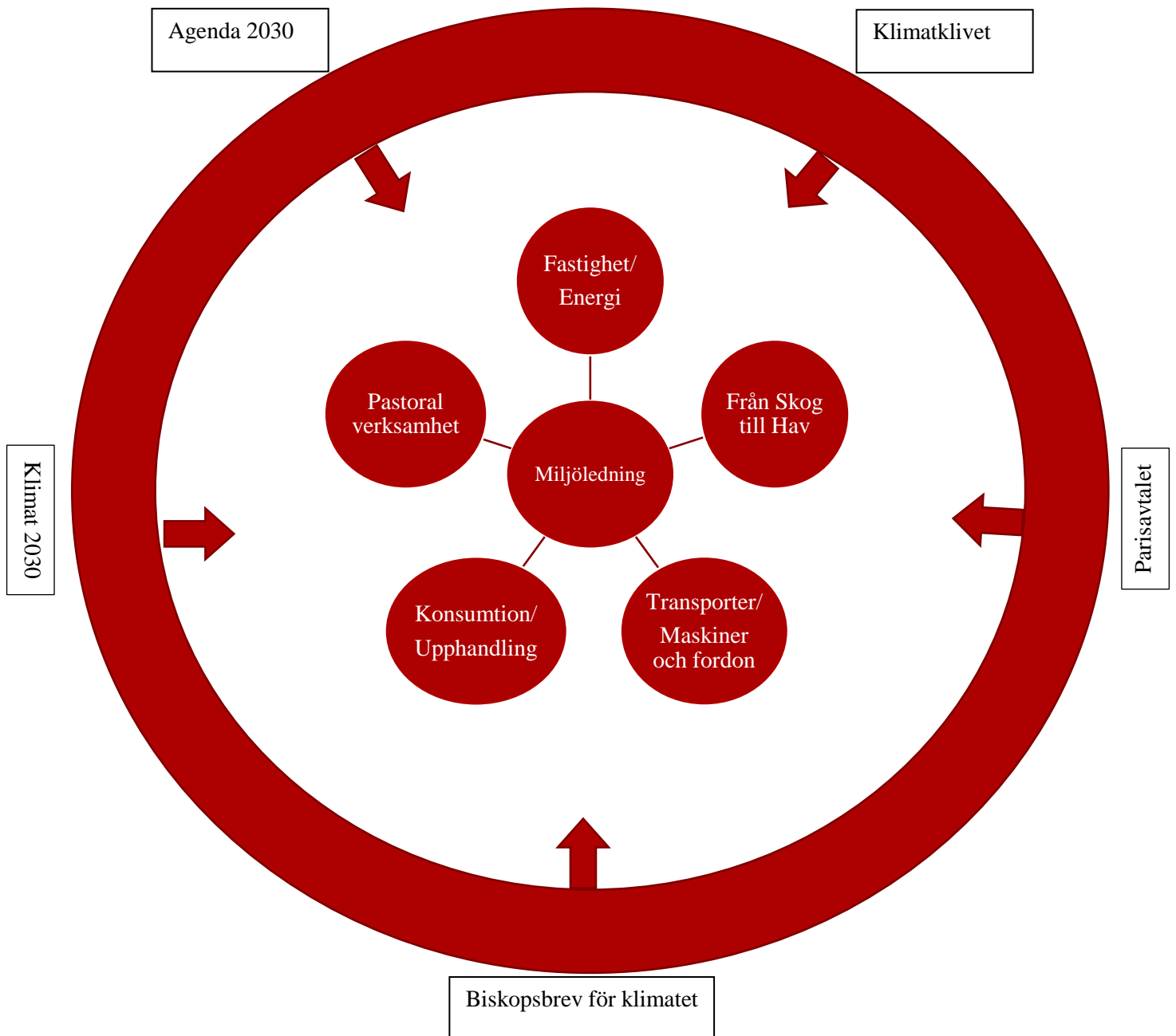
Figur 1 ger en schematisk bild av hur de utvalda aspekterna hänger samman med varandra, men även till aktuella internationella och regionala mål och/eller styrdokument. Dessa är:

- Agenda 2030,
- Parisöverenskommelsen,
- biskoparnas brev om klimatet,
- Klimat 2030 (en klimatstrategi för och beslutad av Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen i Västra Götalands län) samt
- Klimatklivet (ett nationellt investeringsstöd till lokala och regionala åtgärder som minskar utsläppen av koldioxid och andra gaser som påverkar klimatet)

På sidan 4 till 6 finns en kort nulägesanalys för vart och ett av de sex aspekterna, och i tabell 1 är dessa nedbrutna i Fokusområden kopplade till övergripande mål. Handlingsplaner med mer detaljerade nulägesbeskrivningar återfinns i ett separat dokument. I detta dokument redovisas även ett antal indikatorer som föreslås följas upp regelbundet samt olika metoder för uppföljningen av målen i handlingsplanen. Dessutom finns en bilaga som redovisar vilka resurser som behövs för att driva klimatstrategiarbetet i sin helhet och en bilaga med information om Klimatklivet.

² FSC, Forest Stewardship council

³ PEFC, Programme for the Endorsement of Forest Certification

Figur 1. Schematisk skiss över hur klimatpåverkande aspekterna och styrdokument hänger samman.

4. Nuläge

Nedan redogörs kortfattat för nuläget i Göteborgs stift vad gäller de sex utvalda klimatpåverkande aspekterna. Därefter följer en tabell innehållandes ett antal utvalda fokusområden kopplade till övergripande mål

1. Fastighet/Energi

I Göteborgs stift finns ca 400 kyrkor och närmare 1000 övriga byggnader. Ser man till inomhusklimatet är detta avgörande för hur väl det stora kulturarv som Svenska kyrkan förvaltar kan bevaras till eftervärlden. Ett alltför torrt klimat leder till att trä torkar och spricker och färgen flagnar, medan ett allt för fuktigt inomhusklimat kan innebära att nedbrytande processer med mögel och röta uppstår. Inomhusklimatet och energianvändningen för att upprätthålla detta påverkar också indirekt det globala klimatet, vilket under senare år blivit allt tydligare. Genom förbränning av fossila bränslen - kol, olja, naturgas - ökar mängden koldioxid i atmosfären, vilket medverkar till att höja jordens medeltemperatur. Hur vi använder energi har alltså betydelse både lokalt och globalt.

I stiftets pastorat och församlingar är klimat- och energifrågorna synnerligen aktuella. Oljepannorna ersätts undan för undan av fossilfria alternativ och ca hälften av enheterna i stiftet har även i sitt elavtal anslutet sig till Bra miljöval. Sedan en tid tillbaka finns också ett nationellt ramavtal för miljömärkt el (Bra Miljöval). Från maj 2012 finns möjlighet för stiftets pastorat och församlingar att teckna andelar i den ekonomiska föreningen Stiftsvinden 1. Förutom stiftet och Prästlönetillgångarna är det 24 lokala enheter som tecknat andelar. Dessa enheter äger totalt 60 % av det totala antalet.

För att klara det övergripande målet behöver en kartläggning göras av de byggnader som trots allt ännu är fossiluppvärmda. För att säkerställa de antikvariska värdena bör även utredas hur kyrkor och andra byggnader påverkas av yttre klimatförändringar. För att *Göteborgs stift* ska klara målet att minska sin klimatpåverkan från det samlade byggnadsbeståndet med 30 % räknat från 2018 behöver flertalet av pastoraten och församlingarna, förutom att energieffektivisera, teckna avtal om miljömärkt el eller ansluta sig till t.ex. Stiftsvinden.

2. Transporter – fordon och maskiner

Vad gäller fordon och maskiner arbetar många pastorat och församlingar med att successivt byta till i första rummet eldrivna alternativ eller sådana där det går att använda biobaserade drivmedel.

Nationell nivå arbetar successivt med att ta fram ramavtal som underlättar för att mindre miljöbelastande val görs; t.ex. finns avtal där vissa fossilfria bränslen ingår och för ramavtalen med upphandlad resebyrå resp. de för drivmedel innehåller ingår återrapportering av klimatutsläpp.

Transporter - fordon och maskiner är ett område inom vilket det går att göra såväl stora miljövinster som ekonomiska vinster, genom t.ex. inköp av tjänstecyklar, uppsättning av Laddstolpar vid kyrkor och kyrkogårdar, samordningsstöd för församlingar/pastorat som ersätter fossildrivna maskiner/verktyg och stöd för klimatuträkningar kopplat till tjänsteresor mm.

En centraliserad organisation behöver även arbeta med utmaningen att centraliseringen inte ska leda till ökat resande. Åtgärder för att minska körsträckorna i enheterna kan behövas.

3. Skog till hav

Hur väl ett ekosystem klarar sig beror mycket på den samlade belastningen. Även om vi lever upp till klimatmålen får vi en viss temperaturhöjning. Det är därför viktigt att även minska belastningen från andra aspekter, t.ex. kemikalier samt att värna den biologiska mångfald.

Skog till hav är precis som rubriken antyder betydligt bredare och mindre precis än flertalet av de övriga aspekter. Detta är ett medvetet val bl.a. för att täcka in stiftets mångfald och de olika geografiska delarnas karaktär. Som framgår av valet av fokusområden (se sid 10) vill hållbarhetsrådet inledningsvis bl.a. fokusera på den biologiska mångfalden på kyrkogårdarna. Detta är något som en del församlingar och pastorat redan aktivt arbetar med samtidigt som många andra prioriterar en mer traditionell kyrkogårdsskötsel.

Ett annat fokusområde som prioriteras är att verka för hållbara kretslopp särskilt med syftet att minska kemikaliers och andra produkters, t.ex. plast, negativa påverkan på de marina miljöerna. Ett särskilt projekt/samarbete som kan komma att utvecklas är *Håpets katedral*, en vänstiftsangelägenhet med *Borgs bispedöme* som både handlar konkret om att bygga en ”katedral” av insamlat skräp, främst plast, men också om kunskapspridande, nätverkande och pastoralt utvecklingsarbete. (läs mer under www.hopecathedral.no).

En stark intention är att fokusområdet ska uppmuntra till aktiviteter ute i församlingarna. Stiftet skulle därför kunna överväga att uppmärksamma särskilda insatser i församlingar och pastorat genom t.ex. att utlysa ett pris för insamling av plast/skräp i havet

4. Konsumtion och upphandling

Svenska kyrkan lever i samhället och konsumerar en stor del av de varor och tjänster som finns på marknaden; möbler, textilier, vitvaror, byggmaterial, datorer och telefoner, papper, livsmedel, blommor etc. Totalt köper Svenska kyrkan in varor och tjänster till ett värde av cirka 8 miljarder kronor varje år. Det är således oerhört viktigt att alla som är inblandade i inköp och upphandling har med sig ett hållbarhetsperspektiv. För genom att ställa krav på t ex miljö och socialt ansvar när inköpen görs och välja dem som bidrar till en hållbar utveckling, kan Svenska kyrkan vara med och göra stor skillnad.

I många fall, oavsett om det gäller en liten glesbygdspastorats församling eller ett stort storstadspastorat, prioriteras t.ex. ekologiskt odlade och rättvist producerade produkter, men i många fall är det också det kortsiktigt billigaste alternativet som får styra. För att underlätta inköpen har många enheter antagit den inköpspolicy med tillhörande uppförandekod för leverantörer, som antogs av kyrkostyrelsen 2016 och som står stift och församlingar/pastorat fria att anta och använda.

När nationell nivå liksom stiftsnivån arbetar fram ramavtal, ska ett klimat- och hållbarhetsperspektiv integreras i processen, vilket följaktligen bör medföra att en hög anslutning till ramavtalen kan spara såväl pengar som miljön samtidigt som ett socialt ansvar tas. Detta innebär dock inte att lokala avtal och inköp behöver vara mindre hållbara. Då det här är en regional klimatstrategi kommer fokus primärt att ligga på just de regionala avtalen, men marknadsföring av de nationellt tecknade avtalen bör ske parallellt. För att få önskad effekt är det viktigt att de avtal som tas fram är väl genomförda, välkända och lätta att ta till sig av del lokala enheterna.

Under det senaste året har plast och särskilt plast i hav och mark stått i fokus såväl internationellt som nationellt. Svenska kyrkan och Göteborgs stift vill också vara med och bidra till en minskad plastkonsumtion. I den här klimatstrategin återfinns plasttemat under såväl detta område som Skog till hav.

5. Pastoral verksamhet

De sociala aspekterna av det vi normalt menar när vi talar om hållbar utveckling är ofta väl integrerade i församlingars och pastorats liv och verksamhet. Generellt anser man också i de flesta församlingar att omsorgen av skapelsen är en central del av budskapet som återspeglas i gudstjänster, diakoni och undervisning. Några församlingskollektorer om året brukar gå till den diakonala verksamheten eller det internationella arbete och någon/några

enstaka kollekt till mer riktade miljöprojekt. Dock saknas ganska ofta en mer genomgående strategi vad gäller hållbarhetsperspektivet i det pastorala arbetet.

De enheter som arbetar med Kyrkornas miljöledningssystem för hållbar utveckling har i högre grad än övriga reflekterat över hur hållbarhetsfrågorna kan integreras på ett strukturellt sätt i de pastorala verksamheterna. Allt sedan millennieskiftet har det funnits möjlighet att få kostnadsfri utbildning av stiftets miljösamordnare och det har också varit och är möjligt att studera frågorna på egen hand eller i grupp. En ny skrift med tillhörande diskussionsfrågor för grupper samt ett interaktivt digitalt material förväntas vara klart i början av 2019.

Inledningsvis vill hållbarhetsrådet särskilt lyfta fram klimatflyktingar respektive ekoteologi eller ”teologi för hållbar utveckling” som fokusområden i Klimatstrategin för Göteborgs stift 2019 – 2021. Det gör man eftersom dessa frågor inte tycks vara lika väl integrerade i de ordinarie verksamheterna som t.ex. de sociala aspekterna. Detta sagt utan att förringa alla de samtal och satsningar som trots allt görs i församlingar och pastorat.

Stiftskansliet har under de senaste tre åren delvis aktualiserat ekoteologiska frågeställningar i några olika arrangemang t.ex. *Vetenskapsfestivalen*, men också i återkommande seminarier och kursdagar. Ett för kyrkan och inom ekoteologin fundamentalt begrepp som klimatstrategin vill hjälpa till att lyfta är hoppet. Margot R Hodson m.fl.⁴ talar om något man kallar för ”robust hopp”, d.v.s. en djup och motståndskraftig form av hopp som är djupt bibliskt (Rom. 5:3-4) och som handlar om att det ur lidandet produceras en stark uthållighet. Man menar att det är det kristna hoppet som möjliggör förmågan till ett hoppfullt liv i nuet på ett sätt som leder till realism och inte till verklighetsflykt (eskapism).

6. Miljöledning

Aspekten *Miljöledning* ska ses såväl som ett område som ett verktyg i strävan för en hållbarare kyrka och värld. Enligt den nationella statistiken hade 23 procent av enheterna inom Svenska kyrkan en miljöpolicy vid årsskiftet 2016/17. Vid samma tillfälle uppgav 34 procent att de hade en resepolicy medan 13 procent svarade att de arbetade med ett miljöledningssystem (oftast Kyrkornas Miljödiplomering för hållbar utveckling). Inom Göteborgs stift ligger siffran för hur många som arbetar med ett miljöledningssystem på ca 30 procent.

Även om siffrorna är något högre för Göteborgs stift indikerar statistiken att anställda i många församlingar och pastorat får en begränsad vägledning om vilka miljöhänsyn de förväntas ta i den dagliga verksamheten. Att arbeta med ett miljöledningssystem underlättar för en verksamhet att uppnå resultat, genom att man får till stånd ett mer strukturerat och målstyrt arbetssätt. Det unika med Kyrkornas miljödiplomering är bl.a. att drivkraften är en teologisk övertygelse, att systemet skapar en pedagogisk struktur och att man får en helhetssyn på hur ekologiska, sociala och andliga faktorer samverkar i ett globalt och lokalt perspektiv.

Stiftskansliet gör sedan 2011 ett klimatbokslut. Till hjälp för detta arbete använder man sig av CEMAsys, ett verktyg i form av en molntjänst som kopplar ihop miljö, risk och hållbarhet för att göra det lättare för dem som använder tjänsten att fatta smartare beslut. Sedan 2016 finns också möjligheten för stiftets församlingar och pastorat att utan extra kostnad använda sig av CEMAsys. Än så länge har inte så många enheter nappat på erbjudandet, men förhoppningsvis kommer denna klimatstrategi att leda till att det inom en dryg 5 årsperiod ska kunna gå att redovisa ett gemensamt klimatbokslut för Göteborgs Stift i sin helhet

⁴ <https://content.sciendo.com/view/journals/anv/29/1/anv.29.issue-1.xml>

5. Fokusområden kopplade till övergripande mål

Tabell 1 Fokusområden kopplade till övergripande mål

Fastighet /Energi	Transporter/ fordon och maskiner	Skog till hav	Konsumtion och upphandling	Pastoral verksamhet	Miljöledning
Fokusområden	Fokusområden	Fokusområden	Fokusområden	Fokusområden	Fokusområden
1. Fossilfria byggnader	1. Maskiner och fordon på kyrkogården.	1. Biologisk mångfald	1. Leverantörer	1. Klimatflyktingar	1. Miljödiplomering
2. Lokalförsörjning	2. Tjänsteresor	2. Hållbara kretslopp	2. Plast	2. Eko-teologi el. Teologi för hållbar utveckling	2. Klimatbokslut
3. Energiavtal/ egenproduktion					
Övergripande mål	Övergripande mål	Övergripande mål	Övergripande mål	Övergripande mål	Övergripande mål
1. Fossiloberoende kyrkobyggnader till 2021	1. Samordningsstöd för församlingar/pastorat som ersätter fossildrivna fordon/maskiner	1. Öka den biologiska mångfalden på kyrkogårdar och vid kyrkor.	1. Hållbarhetskontroll av samtliga regionala avtal samt spridning av nationella avtal.	1. Öka medvetenheten om klimatflyktingar som en realitet.	1. Maximera andelen enheter som arbetar med ett miljöledningssystem.
2. Förprojektera klimatförändringarnas påverkan kopplat till kommande lokalförsörjningsplaner	2. Stöd för klimatuträkning kopplat till tjänsteresor för församlingar/pastorat.	2. Minska användandet av kemikalier/produkter skadliga för marina miljöer ute i församlingar/pastorat	2. Satsa på kommunikation med fokus på plast i syfte att minska den onödiga plastanvändningen.	2. Öka kunskapen om och betydelsen av en teologi för hållbar utveckling	2. Stiftet ska kunna redovisa ett gemensamt klimatbokslut senast år 2025.
3. 90 % av församlingar/pastorat ska ha fossilfria energiavtal 2021					